

EBEVEYNLERİN ÇOCUK HAKLARINA YÖNELİK DAVRANIŞLARI UYGULAMA DÜZEYLERİ İLE EBEVEYN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ¹

Fatma TURAN ŞAHİNER²

Seda SAKARYA³

ÖZET

Bu çalışma, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik davranışları uygulama düzeyleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi ve etkili olabilecek faktörlerin ortaya konması amacıyla yapılmıştır. Çalışma grubunu, Bursa ili Karacabey ilçesinde çocukları ortaokula devam eden 484 ebeveyn oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan ‘Genel Bilgi Formu’, Kesayak (2018) tarafından geliştirilen ‘Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği’, Özyürek (2018) tarafından geliştirilen ‘Anne Baba Tutum Ölçeği’ kullanılmıştır. Araştırmada her iki ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpım Korelasyon katsayısı yardımıyla hesaplanmış; alt boyutlarına ilişkin karşılaştırmalar yapılırken ise, demografik değişkenlerden iki kategorili olanlardan parametrikliği sağlayanlar bağımsız gruplar için t testi, sağlamayanlar Mann-Whitney U testi ile; ikiden çok kategorili olanlardan parametrikliği sağlayan bağımsız gruplar için tek faktörlü ANOVA, sağlamayanlar Kruskal-Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği ve Anne Baba Tutum Ölçeğinin alt boyutlarından alınan puanlarda cinsiyet, anne eğitim durumunun anlamlı bir farklılık oluşturduğu; Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği yaşama, gelişim ve katılım alt boyutları ile Anne Baba Tutum Ölçeği demokratik tutum alt boyutu arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn, çocuk hakları, tutum, ilişki.

ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTS' APPLICATION LEVELS OF CHILD RIGHTS BEHAVIOURS AND PARENTAL ATTITUDES

ABSTRACT

This study was carried out in order to analyse the relationship between parents' application levels of child rights behaviours and parental attitudes and to reveal the factors that may be effective. The study group consisted of 484 parents whose children attend secondary school in Karacabey district of Bursa. General Information Form” prepared by the researchers, "Parents Child Rights Behaviour Scale" developed by Kesayak (2018) and "Parental Attitude Scale" developed by Özyürek (2018) were used as data collection tools in the study. The relations between the sub-dimensions of both scales were calculated with the help of Pearson Product Moments Correlation coefficient. When comparing the sub-dimensions, two-category demographic variables providing parametricity were analysed by independent sample t-test, and those that do not provide parametricity were analysed by Mann-Whitney U test. Also demographic variables with more than two categories providing parametricity were analysed by one-factor ANOVA test, and those that do not provide parametricity were analysed by Kruskal-Wallis H test. “As a result of the study, it was observed that there was a significant difference for gender and education of mother in the sub-dimensions of the Parents’ Child Rights Behaviour Scale and the Parental Attitude Scale. In addition, it was revealed that there was a relationship between living, development and participation sub-dimensions of Parents’ Child Rights Behaviour Scale and democratic attitude sub-dimension of Parental Attitude Scale.

Key Words: Parents, child rights, attitude, relationship.

¹ Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Çocuk Gelişimcisi, Bursa Karacabey Devlet Hastanesi fatmaturansahiner@gmail.com ORCID No 0000-0001-6758-765X

³ Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü sedakarya@kku.edu.tr ORCID No 0000-0002-8105-809X

1. GİRİŞ

Çocuk veya çocukluk kavramı; sabit olmayan, toplumlar arasında değişkenlik ve zaman içerisinde farklılıklar gösteren, disiplinler arasında ortak fikre varılamayan bir kavramdır (Karatay,2019; Çarıkçı,2019; Gür,2019). Bununla birlikte Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen uluslararası hukuki metin olan Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 1. Maddesi uyarınca; *''Çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her birey çocuk sayılır''* şeklinde ifade edilmiştir (UNICEF,2004).

Yaşadığımız çağ, dünyada hoşgörüyü ve demokrasiyi temsil eden''İnsan Hakları'' ve ''Çocuk Hakları'' gibi oldukça önem taşıyan iki kavramın geliştirilmesi, daha nitelikli şekilde kavranabilmesi açısından önem arz etmektedir. Çocuk hakları da, insan haklarının doğal bir sonucu olarak meydana gelmekle birlikte zamanla önemini arttırmaktadır (Unutkan-Polat,2011).

Çocuk hakları, kanun ve toplum kuralları çerçevesinde dünyadaki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu fiziki, politik, sosyolojik, psikolojik açılarla tanımlanan hakların tümünü kapsayan evrensel bir kavramdır (Uçuş ve Şahin,2012). Bu haklar, dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez özelliklere sahip olmakla birlikte çocuklar için ortak iyiyi temel alır (Uçuş, 2019). Toplumun geleceği olan çocukların fiziken ve ruhen sağlıklı olmaları, kendi değerlerinin bilincinde olarak büyümeleri ve sahip oldukları bu değerleri insanlığa faydalı olmak için kullanabilmeleri onlara sağlanacak imkânlarla ilişkilidir (Aral ve Gürsoy, 2001). Çocuk hakları, çocukları ihmal ve istismardan muhafaza ederek fiziksel, zihinsel, ruhsal açıdan sağlıklı şekilde büyüüp gelişmelerini sağlayan hakların tümüdür (Özdemir-Doğan,2017; Shumba,2003). Bu nedenle çocuk hakları, dünyadaki tüm çocukların yaşama, korunma, sağlıklı bir gelişim sürdürebilmeleri bağlamında oldukça önem taşımaktadır (Çavuş,2019).

Çocuk haklarına dair yapılan çalışmalar, tarihsel açıdan ulusal ve uluslararası düzeyde incelendiğinde; Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi, Türk Çocuk Hakları Bildirgesi ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi adında önemli çalışmalar kendini göstermektedir (Erbay,2019).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilkeleri doğrultusunda; sözleşmede yaşama hakkı, gelişme hakkı, korunma hakkı ve katılım hakkı şeklinde gruplama bulunmaktadır (Konuk,2019). Yaşama hakkı başlıca haktır. Yaşama hakkı sağlanmadan diğer haklar

gerçekleştirilemez (Kurt,2016). Yaşama hakkına, sözleşmenin 6. Maddesinde “*Taraf devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler*” ve “*Taraf devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.*” ibareleriyle yer verilmiştir (UNICEF,2004). Çocuğun gelişmesi, onun sadece yetişkinlik dönemi için hazırlanmasını ifade etmez. Aynı zamanda çocuğun içerisinde olduğu dönemi en uygun şartlarda yaşaması anlamını taşır (Kurt,2016). Gelişme hakkı, çocuğun sahip olduğu potansiyele tam olarak ulaşabilmesi için gerekli olan eğitim hakkı, oyun ve dinlenme hakkı, bilgi edinme hakkı, din, vicdan ve düşünce özgürlüğü hakkı, kültürel faaliyetler gibi hakları içerir (Dağ ve ark,2015; Baykal,2008). Korunma hakkı, çocuğun güvenliğinin fiziksel, ruhsal, duygusal, sosyal, kültürel, ahlaksal, ekonomik olmak üzere bütün alanlarda sağlanarak sağlıklı bir şekilde gelişme imkânına sahip olmasını ifade eder (Tuna,2020). Katılım hakkı, aile içi ve genel demokrasi kültürünün ve çocuğun bağımsız kişiliğinin meydana gelmesi için mutlak koşuldur (Akyüz, 2020). Katılım hakkı ilk kez Çocuk Hakları Sözleşmesi ile gündeme alınmış ve hukuki bir boyut kazanmıştır (Buğday ve Küçüköğlü,2017). Çocuğun katılım hakkına sözleşmenin 12. Maddesinde yer verilmiştir. İlgili maddede; taraf devletler, fikirlerini meydana getirme yeteneğine sahip olan çocuğun kendiyile ilişkili olan tüm konularda serbest olarak ifade etme hakkını, bu fikirlere yaş ve olgunluk seviyesine uygun şekilde gerekli olan özen ve dikkat gösterilmek şartıyla tanımakla yükümlüdürler. Bu amaçla, çocuğu etkileyen bir adli ya da idari kovuşturmada ulusal yasanın usulleri ile ilgili kurallarına uygun biçimde çocuğun doğrudan ya da temsilci veya uygun bir makam aracılığıyla dinlenilmesi fırsatının çocuğa, özellikle sağlanması vurgulanmıştır (UNICEF,2004). Özetle, tüm çocukların yaşama, gelişme, korunma, katılım haklarına hiçbir şekilde ayırım olmaksızın sahip olabilmeleri gerekir. Çocukların bu haklara sahip olarak büyüyüp gelişmeleri sağlıklı aileleri, sağlıklı ve güçlü aileler ise sağlam toplumları meydana getirecektir (Kurt,2016).

Aile, bireylerin birbirleri ile sürekli olarak iletişim ve etkileşimde bulunduğu, çocuğun hem etkilendiği hem de etkilediği bir yapıya sahiptir (Şenol ve Karaca, 2020). Çocuğun bütünsel olarak gelişimi için aile içerisindeki bu etkileşim dizisinin sağlıklı olması gerekir (Bağatarhan ve Nazlı,2013). Ebeveynlerin tutum ve davranışları, çocukların olumlu kişilik özelliklerine sahip olmalarını, insan ilişkilerini, benlik algılarını, akademik başarılarını, sosyal hayatlarını, yaşamı tanımlarını önemli ölçüde etkiler (Atabey,2017; Özyürek ve Tezel-Şahin, 2017; Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Özyürek ve ark., 2019). Ebeveyn tutumları; ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken çocuklarına karşı ortaya koydukları bütün davranışların genel adıdır (Toksöz, 2010).

Ebeveyn tutumları, alan yazında farklı adlarla çeşitli şekillerde gruplandırılmıştır (Bedge,2015; Arabacıoğlu,2019). Bu çalışmada üç tutum incelenmiştir. Bunlar; demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörülü tutumdur. Demokratik yapıya sahip ailelerde, iletişim yolları karşılıklı olarak açıktır bununla birlikte çocuk duygusal olarak desteklenir ve çocuğun özerklik geliştirmesi için imkânlar sağlanır (Sümer, Gündoğdu-Aktürk ve Helvacı, 2010). Demokratik ebeveyn tutumunda güven sağlayan ve destek veren bir ortam vardır (Şenol ve Karaca,2020). Ailedeki bireylerin birbirlerine karşı hak ve sorumlulukları vardır (Özyürek ve Tezel-Şahin, 2017). Demokratik tutumda, çocuk bir birey olarak kabul edilir, çocuklarının fikirlerine önem veren ebeveynler aile içerisinde ve çocuğu da ilgilendiren kararlarda fikrini alırlar (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012). Baskıcı ve otoriter yapıya sahip ailelerde iletişim tek taraflıdır, hakimiyet anne ve babadadır (Yıldız, 2004). Çocuk katı disiplin anlayışıyla, duygusal destek verilmeksizin yetiştirilir (Sümer, Gündoğdu-Aktürk ve Helvacı, 2010). Çocukların özerkliklerini geliştirmelerini desteklemezler (Baumrind, 1966). Ebeveynler yüksek düzeyde kontrol ve denetim tutumları sergilerken, düşük düzeyde şefkat, sıcaklık ve ilgi gösterirler (Esen-Çoban ve Koyuncu-Şahin, 2020). Otoriter tutumda, çocuğun hakları çok azdır, (Özyürek ve Tezel-Şahin,2005). Araştırmalar baskıcı ve otoriter ailelerde yetişen çocukların özsaygı ve kaygı gibi benlik problemleri yaşadıklarını, ilişkilerinde onaylanmaya ihtiyaç duyduklarını, psikolojik uyum sorunları olduklarını ortaya koymaktadır (Sümer, Gündoğdu-Aktürk ve Helvacı, 2010). Aşırı hoşgörülü tutumda, çocuğa karşı kabul ve ilgi oldukça fazladır buna karşın çocuk üzerindeki kontrol oldukça düşüktür. Çocuğa tanınan özgürlüklerin herhangi bir sınırlaması bulunmamaktadır (Canabakan-Koç,2015). Aşırı hoşgörülü tutumda çocuklar için kurallar konusunda eksiklikler mevcuttur (Gander ve Gardiner, 2004; Baumrind, 1966). Bu tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklarda, istekleri yerine getirilmediğinde çok daha fazla hayal kırıklığı meydana gelir, kurallara uymada, sosyal ortamlarda uyum sağlamakta sorun yaşarlar (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012; Aydoğdu ve Dilekmen, 2016).

Çocuk hakları; dünyadaki bütün çocukların sevgi, saygı güven içerisinde büyüdükleri, kendilerinin en üst düzey potansiyellerine erişebilmek için geliştikleri, sağlıklı yaşam sürdükleri, öğrendikleri, oynadıkları, şiddet ve yoksulluktan uzakta bir çocukluğu ifade eder (Kurt,2012).

Dolayısıyla çocuk hakları, dünyadaki tüm çocukların yaşama, korunma, sağlıklı bir gelişim sürdürebilmeleri bağlamında oldukça önem taşımaktadır (Çavuş,2019). Uluslar; gelişmek, barış, refah, mutluluk içinde yaşamak için, çocukların sağlıklı şekilde büyüüp yetenekleri bağlamında gelişmelerini sağlamak mecburiyetindedir (Akyüz, 2020). Ebeveyn

tutumları; anne babaların çocuklarına karşı takındıkları davranış kalıpları, belli şekillerde davranma yolunda edinilmiş eğilim, yönelimdir (Uzunel, 2016). Ebeveyn tutumlarının doğru olması çocukların sağlıklı bireyler olarak yetişmeleri için gereklidir (Şölen,2020). Bunun nedeni ebeveyn tutumlarının; çocukların kişiliklerine, hayata bakış açılarına,benlik algılarına, sosyal çevrelerine, çevresindeki kişilerle ilişkilerine, yaşamı tanımlarına etki etmesidir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Özyürek ve ark., 2019). Bu bağlamda, literatüre bakıldığında çocuk haklarının ve ebeveyn tutumlarının çocukların hayatına etki eden hatta yaşamlarını biçimlendiren, sağlıklı bireyler, refah toplumlar için ne kadar önemli kavramlar olduğu görülmektedir (Akyüz,2020; Çavuş,2019; Özdemir-Doğan,2017; Shumba,2003). Bununla birlikte ebeveyn tutumlarının ve çocuk haklarının kapsadığı içeriklerin bu kavramların birbirlerinden uzak olmadıkları, birbirlerine dair ipuçları verebilecekleri dikkat çekmektedir. Buna ilişkin olarak; çocuğun katılım hakkında karar süreçlerinde etkin olması belirtilirken demokratik tutumun olduğu ailelerde çocuğa ya da aileye ilişkin karar alınacağı zaman çocukların da fikirlerine başvurulur, düşüncelerine önem verilir (Kurt,2016; Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012). Çocuğun gelişim hakkı; çocuğun oyun oynama, eğlenme, eğitim, düşünce özgürlüğü gibi haklarını kapsarken, baskıcı ve otoriter tutumda çocuğun ilgi, yetenek ve isteklerine dikkat edilmez; çocuklar kendi kararlarını alamadıklarından dolayı kendilerini gerçekleştirme imkânı bulamazlar (Dağ ve ark,2015; Baykal,2008; Şanlı,2007; Özyürek ve Tezel-Şahin,2005). Literatürdeki bu ifadeler çocuk hakları ve ebeveyn tutumlarının önemini ve bu iki kavramın birbirleri hakkında ipuçları verebileceklerini göstermektedir. İlgili literatür incelendiğinde ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutum, davranışları ile ebeveyn tutumları arasında ilişki olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur (Yurtsever,2009; Day, Peterson-Badali ve Ruck ,2006; Peterson-Badali, Morine ve Solonim,2004; Khoury ve Ben-Arieh,2009; Kesayak,2018; To, Helwig ve Yang,2017).

Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik davranışları ve çocuklarına karşı sergiledikleri ebeveyn tutumlarının incelenmesi ve bu doğrultuda ortaya çıkacak olan bulgular ışığında araştırmacılara, ebeveynlere ve eğitimcilere farklı önerilerin sunulması açısından çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.YÖNTEM

2.1.Araştırma Deseni

Araştırmada ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik davranışları uygulama düzeyleri ve anne baba tutumları cinsiyet ve anne eğitim değişkenlerine göre incelenmiş, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik davranışları uygulama düzeyleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemlerinden korelasyon araştırma modeli kullanılmıştır. Korelasyon araştırma modeli, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve neden-sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla yapılan araştırmalara denir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018).

2.2.Çalışma Grubu

Çalışma grubunu Bursa ili Karacabey ilçesinde ortaokula devam eden çocukların ebeveynleri oluşturmuştur. Çalışma grubunun büyüklüğü ile ilgili; alan yazın taranmış ve madde ile cevaplayıcı oranlarının Cattell (1978)'e göre 3 ile 6, Gorsuch (1983)'a göre en az 6, Everitt (1975)'e göre ise en az 10 katı olması gerektiğinin açıklandığı belirlenmiştir (Cattell, Gorsuch ve Everitt'ten aktaran McCallum, Widaman, Zhang ve Hong, 1999). Buradan hareketle, Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Karacabey İlçesinde bulunan basit tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen ortaokullara devam eden öğrencilerin ebeveynlerinin tümü ele alınmıştır. Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan istatistiki bilgiler doğrultusunda Bursa ili tüm ilçelerinde resmi ortaokullarında toplam 163.562 ortaokul öğrencisi bulunduğu görülmüş ve evren 163.562 olarak belirlendiğinden örneklem büyüklüğü tablosuna bakıldığında (Yazıcıoğlu ve Erdoğan,2004) örnekleme hatası 0.05 alındığında Karacabey ilçesinde en az 350 ebeveynin örnekleme oluşturacağı planlanmış; fakat 484 katılımcıya ulaşıldığından araştırma bu örneklem sayısı ile yapılmıştır.

Araştırmada yer alan ebeveynlerin % 84,5'inin (n=409) anne, % 15,5'inin (n=75) baba olduğu görülmektedir. Araştırmada, çocukların % 51,2'sini (n=248) kız, % 48,8'ini (n=236) erkek çocuklar oluşturmaktadır. Çocukların sınıf düzeylerine bakıldığında; % 21,3'ü (n=103) 5. sınıfta, % 31,0 'i (n=150) 6. sınıfta, % 24,2'si (n=117) 7. sınıfta, % 23,6'sı (n=114) 8. sınıfta yer almaktadır. Ailedeki çocuk sayısına bakıldığında; çocukların % 56,4'lük (n=273) bir oranda büyük çoğunluğunun iki kardeş olduğu; annelerin %33,1 (n=160) oranla büyük çoğunluğunun ilkökul mezunu olduğu dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan babaların

eğitim durumları incelendiğinde; lise mezunu babaların %30,6 (n=148) çoğunluğu sağladığı görülmüştür.

2.3. Veri Toplama Süreci

Çalışma öncesinde Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğünden uygulama süreci ile ilgili gerekli izinler ve Kırıkkale Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulundan onay alınmıştır. Daha sonra okullar ziyaret edilip eğitimcilere araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Bu doğrultuda okullardaki eğitimciler kanalıyla online ortamda araştırma formu "bağlantı" olarak ebeveynlere ulaştırılmıştır. Gönüllü olarak katılım sağlamak isteyen ebeveynlerin araştırma formunda yer alan onay formlarını onaylayarak, çalışmaya katılımları sağlanmıştır. Araştırma verileri, tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19'un neden olduğu pandemi sürecinde okulların eğitimi online olarak sürdürmeleri nedeniyle online veri toplama yöntemiyle elde edilmiştir.

2.3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmada ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik davranışları uygulama düzeyleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi ve etkili olabilecek faktörlerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaca ilişkin olarak veriler, çocuğu ortaokula devam eden ebeveynlerden "Genel Bilgi Formu", "Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği" ve "Anne-Baba Tutum Ölçeği" ile toplanmıştır.

Genel Bilgi Formu: Araştırmaya katılan ebeveynlerin ve çocuklarının demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Formda ebeveynlerin ebeveynlik durumu, sahip oldukları çocuk sayısı, yaş, eğitim durumu, çalışma durumu ve gelir düzeyini belirlemeye ilişkin sorular yer alırken; çocuklarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve doğum sırası değişkenlerine yer verilmiştir.

Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği: Ailede çocuk haklarının uygulanma düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Kesayak (2018) tarafından geliştirilmiştir. Ölçme aracı; 31 madde ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutları; katılım, yaşama, gelişim, koruma oluşturmaktadır. Maddeler 5'li likert olarak derecelendirilmektedir. Ölçeğin Cronbach's Alpha değerinin, .940 olduğu görülmüştür.

Anne-Baba Tutum Ölçeği: Ebeveynlerin, ebeveyn tutumlarını değerlendirmek için Özyürek (2018) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, ortaokul dönemi çocuğa sahip ebeveynler tarafından doldurulmaktadır. Ölçek; demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörölü tutum olmak üzere 3 alt boyuttan ve toplamda 35 maddeden oluşmaktadır. Maddeler 5'li likert olarak

derecelendirilmektedir. Ölçeğin geliştirilme aşamasında yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar; cronbach alfa güvenilirlik katsayıları ve test-tekrar test güvenilirlik katsayılarının 0,70 ve üzerinde olduğunu ortaya koymuştur.

2.4.Verilerin Analizi

Verilerin analizinde öncelikle uç değerler (z puanları üzerinden) için gerekli işlem ve düzenlemeler yapılmıştır. Tüm alt boyutlar için ayrı ayrı uç değer olan kişiler z puanı ile tespit edilmiş olup, -2,58 ile +2,58 sınırları dışında kalan kişiler analiz dışında bırakılmıştır. Bu şekilde analize dahil edilen kişi sayıları belli olmuştur. Temizlenen ve analize hazır hale getirilen verilerin de, alt amaçlara uygunluk açısından parametrik olup olmama durumları incelenmiştir. Bunun için değişkenlerin karşılaştırma yapılacak her alt grupta normal dağılım gösterip göstermediği betimsel istatistiklerle (aritmetik ortalama, medyan, çarpıklık ve basıklık değerleri) incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayılarında önerilen -1,5 ile +1,5 aralıklarında olan değişkenler için dağılım normal kabul edilmiş ve parametrik teknikler kullanılmıştır. Ters durumda ise non-parametrik tekniklerle veriler analiz edilmiştir. Her ölçeğin alt boyutlarına ilişkin karşılaştırmalar yapılırken demografik değişkenlerden iki kategorili olanlardan parametrikliği sağlayanlar bağımsız gruplar için t testi, sağlamayanlar Mann-Whitney U testi ile; ikiden çok kategorili olanlardan parametrikliği sağlayanlar bağımsız gruplar için tek faktörlü ANOVA, sağlamayanlar Kruskal-Wallis H testi ile analiz edilmiştir. ANOVA sonucunda anlamlı fark çıkanlar için hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek adına Post-hoc testi olarak Bonferroni, Kruskal-Wallis H testi sonucunda anlamlı fark çıkanlar için hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek adına Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Ancak Kruskal-Wallis H testinin post-hoc testi olarak kullanılan Mann-Whitney U testlerinde anlamlılık düzeyi= alfa hatası/karşılaştırma sayısı eşitliğiyle yapılmıştır. Son olarak her iki ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpım Korelasyon katsayısı yardımıyla hesaplanmıştır. Ayrıca bu korelasyon değerlerinin anlamlılık düzeyleri de hesaplanmış ve yorumlanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2007).

3.BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmadan elde edilen bulgular tablolar halinde aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Çocuklarının Cinsiyetine Göre Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin T Testi Ve Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Yaşama Alt Ölçeği		Standart	t	sd	P	Anlamlı fark	
T Testi	N	Ortalama	Sapma				
Kız	240	47,69	2,39	-0,06	469	0,95	
Erkek	231	47,70	2,42				
Gelişim Alt Ölçeği		Standart	t	sd	P	Anlamlı Fark	
T Testi	N	Ortalama	Sapma				
Kız	246	18,98	4,89	0,17	480	0,86	
Erkek	236	18,91	4,90				
Katılım Alt Ölçeği		Standart	t	sd	P	Anlamlı Fark	
T Testi	N	Ortalama	Sapma				
Kız	241	42,59	5,40	-0,57	469	0,57	
Erkek	230	42,86	4,84				
Koruma Alt Ölçeği		Ortalamalar	Mann-Whitney- U	Z	P	Anlamlı fark	
Mann-Whitney U Testi	N	Sıra Ortalaması	Toplamı				
Kız	240	252,66	60639,00	23961,00	-2,71	0,007	a>b
Erkek	232	219,78	50989,00				

a=kız, b=erkek

Tablo 1 incelendiğinde kız ve erkek çocukların yaşama ($t(469) = -0,06$; $p > .05$), gelişim ($t(480) = 0,17$; $p > .05$) ve katılım alt boyutu ($t(469) = -0,57$; $p > .05$) puanları arasında anlamlı bir fark yoktur. Çocuğun cinsiyetine göre ebeveynlerin koruma alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır ($Z = -2,71$; $p < .05$). Kız çocuğuna sahip ebeveynlerin koruma puanları (sıra ort.=252,66) erkek çocuğuna sahip ebeveynlerin koruma puanlarından (sıra ort.=219,78) anlamlı olarak daha yüksektir. Çocukların en önemli haklarından biri de korunma hakkıdır. Bu hak bağlamında çocukların fiziksel ve ruhsal sağlıkları güvence altına alınmalı; çocuklar da bu

haklarının gözetildiğinin farkındalığı içerisinde konforlu çevre şartları açısından gelişme olanağı yakalayabilmektedirler. Araştırmada kız çocuğuna sahip olan ebeveynlerin koruma puanları erkek çocuğuna sahip olan ebeveynlerin koruma puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olması ile ilgili bir sonuç elde edilmiş olması durumu; toplumsal cinsiyet kavramı ile açıklanabilir. Toplumsal cinsiyet; toplumsal roller ve toplumdaki bireylerin algılanış şekli içeriğinden oluşur. Türk kültür, gelenek ve görenekleri çerçevesinde ele alındığında toplumun kız çocuklarına daha korumacı bir tavır sergiledikleri bilinmektedir. Fakat bu araştırmada ele alınan koruma alt boyutu çocukların sahip olması gereken hakları ile ilgili olup; kız erkek fark etmeksizin tüm çocuklara eşit düzeyde uygulanması gereken bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma bulguları; ifade edilen toplumsal cinsiyet kalıpları bağlamında kültürel birtakım dayatmaların kız çocuklarına atfedilmesi sonucunda ebeveynlerin bu hakları kız çocuklarına daha fazla tanıma davranışı göstermelerine sebep olduğu şeklinde yorumlanabilir. Araştırma sonuçlarımızı destekler nitelikte bulguları olan Arslan (2019) ebeveynlerin “Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği” alt boyutlarından almış oldukları puanların çocuğun cinsiyetine göre farklılaşma durumunu incelemiş ve buna göre çocuğunun cinsiyeti kız olan ebeveynlerin bakım ve koruma boyutu puanlarının erkek olanlardan daha yüksek olduğu ortaya koymuştur.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Çocuklarının Cinsiyetine Göre Anne Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin T Testi Sonuçları

Demokratik Tutum Alt Ölçeği T Testi	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	P	Anlamlı fark
Kız	240	57,13	5,60	1,43	472	0,15	
Erkek	234	56,42	5,18				
Baskıcı ve Otoriter Tutum Alt Ölçeği T Testi	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	P	Anlamlı Fark
Kız	247	38,51	5,62	1,81	479	0,07	
Erkek	234	37,58	5,59				
Aşırı Hoşgörülü Tutum Alt Ölçeği T Testi	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	P	Anlamlı fark
Kız	241	32,97	5,83	1,05	471	0,29	
Erkek	232	32,42	5,41				

Tablo 2 incelendiğinde kız ve erkek çocukların demokratik tutum ($t(472)= 1,43$; $p>.05$), baskıcı ve otoriter tutum ($t(479)= 1,81$; $p>.05$) ve aşırı hoşgörölü tutum alt boyutu ($t(471)= 1,05$; $p>.05$) puanları arasında anlamlı bir fark yoktur. Araştırmadan elde edilen bu bulgu, araştırma örnekleminde yer alan ebeveynlerin cinsiyet değişkenine göre çocuklarına farklı tutumsal davranışlar sergilemedikleri şeklinde yorumlanabilir. Şanlı ve Öztürk (2012) çalışmalarında annelerin çocuğun cinsiyetine göre demokratik, aşırı koruyucu, sıkı disiplin boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymuşlardır. Öğretir-Özçelik ve Arslan (2020) da 3-5 yaş arası çocukların annelerinin tutumlarını incelediği çalışmasında çocuğun cinsiyetinin annenin demokratik, otoriter, aşırı koruyucu, ilgisiz-tutarsız tutumları anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Annelerin Eğitim Durumuna Göre Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin Tek Faktörlü Anova ve Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Yaşama Alt Ölçeği Kruskal-Wallis H Testi	N	Sıra Ortalaması	Kruskal-Wallis H	sd	P	Anlamlı fark
Okuryazar değil	16	220,31		4,00	0,212	
İlkokul	178	234,05	5,83			
Ortaokul	89	225,48				
Lise	131	263,58				
Üniversite	70	251,23				
Gelişim Alt Ölçeği Tek Faktörlü Anova	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplararası	793,379	4,000	198,345	8,834	0,000	e>a e>b e>c
Grup içi	10709,219	477,000	22,451			
Toplam	11502,598	481,000				
Katılım Alt Ölçeği Kruskal-Wallis H Testi	N	Sıra Ortalaması	Kruskal-Wallis H	sd	P	Anlamlı Fark
Okuryazar değil	15	216,87		4,00	0,013	e>b
İlkokul	170	216,99	12,64			
Ortaokul	87	229,80				

Koruma Alt Ölçeği Kruskal-Wallis H Testi	N	Sıra Ortalaması	Kruskal-Wallis H	sd	P	Anlamlı fark
Lise	130	241,79				
Üniversite	69	283,91				
Okuryazar değil	14	275,36	4,13	4,00	0,389	
İlkokul	170	244,61				
Ortaokul	88	239,99				
Lise	130	231,42				
Üniversite	70	214,09				

a=Okuryazar değil, b= ilkokul, c= ortaokul, d= lise, e= üniversite

Tablo 3 incelendiğinde anne eğitim durumuna göre yaşama alt boyutu puanları ($H(4)=5,83$; $p>.05$) ve koruma alt boyutu puanları ($H(4)=4,13$; $p>.05$) arasında anlamlı bir fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği gelişim alt boyutu puanlarında anne eğitim durumuna göre anlamlı bir fark vardır ($F(4, 477)= 8,834$; $p<.05$). Anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğu ikili karşılaştırmalar incelendiğinde üniversite mezunu annelerin okuryazar olmayan annelerden; üniversite mezunu annelerin ilkokul mezunu annelerden; üniversite mezunu annelerin ortaokul mezunu annelerden anlamlı olarak daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Annenin eğitim durumuna göre ebeveynlerin katılım alt boyutu puanları arasında da anlamlı bir fark vardır ($H(4)=12,64$; $p<.05$). Anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu ortaya koyan Bonferroni düzeltilmeli Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre üniversite mezunu olanların (sıra ort.=283,91) katılım puanları ilkokul mezunlarına (sıra ort.=216,87) göre anlamlı olarak daha yüksektir. Anlamlı farkların olduğu gelişim ve katılım alt boyutları incelendiğinde; ebeveynlerin çocuklarını sosyal aktivitelere dâhil etmek bunun yanı sıra tüm gelişim alanlarını desteklemek, onları hayata her açıdan (kişisel, sosyal, kültürel vb.) hazırlamak gibi hakları barındırdığı görülmektedir. Bunun yanı sıra katılım hakkı çocukların kendilerini her konuda ve her ortamda ifade etmelerine fırsat verilmesini, ailede bir birey olarak, düşünce ve fikirlerini beyan etmelerini, karar alma sürecinin içerisinde bulunmaları gibi haklara dikkat çekmektedir. Bir diğer ifade ile aile içinde demokratik bir tutumun benimsenmesi olarak da açıklanabilir. Araştırma bulguları, annelerin eğitim düzeyinin arttıkça gelişim ve katılım haklarını uygulama düzeylerinin de arttığını göstermektedir. Bu durum; annelerin eğitim düzeylerinin yükselmesiyle çocuk hakları

konusundaki bilgi, tutum, farkındalık ve bunları davranışa dönüştürme düzeylerinin artması şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Annelerin Eğitim Durumuna Göre Anne Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin Tek Faktörlü Anova ve Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Demokratik Tutum Alt Ölçeği Kruskal-Wallis H Testi	N	Sıra Ortalaması	Kruskal-Wallis H	sd	P	Anlamlı fark
Okuryazar değil	15	267,73	10,79	4,00	0,029	
İlkokul	175	213,55				
Ortaokul	85	232,95				
Lise	129	257,26				
Üniversite	70	260,01				
Baskıcı ve Otoriter Tutum Alt Ölçeği Tek Faktörlü Anova	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplararası	1198,673	4,000	299,668	10,226	0,000	a>e b>e c>e
Grup içi	13948,811	476,000	29,304			
Toplam	15147,484	480,000				
Aşırı Hoşgörülü Tutum Alt Ölçeği Kruskal-Wallis H Testi	N	Sıra Ortalaması	Kruskal-Wallis H	sd	P	Anlamlı fark
Okuryazar değil	14	329,46	15,62	4,00	0,004	a>e c>e
İlkokul	175	238,96				
Ortaokul	88	256,07				
Lise	128	235,03				
Üniversite	68	191,94				

a=Okuryazar değil, b= ilkokul, c= ortaokul, d= lise, e= üniversite

Tablo 4 incelendiğinde anne eğitim durumuna göre ebeveynlerin demokratik tutum alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır ($H(4)=10,79$; $p<.05$). Aradaki fark anlamlı çıkmasına rağmen Bonferroni düzeltmesi dikkate alınarak yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda gruplar arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Dolayısıyla oluşan farkların önemli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anne Baba Tutum Ölçeği Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyutu puanlarında anne eğitim durumuna göre anlamlı bir fark vardır ($F(4, 476)=10,226$; $p<.05$). Anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğu ikili karşılaştırmalar incelendiğinde okuryazar olmayan annelerin üniversite mezunu annelerden; ilkokul mezunu annelerin üniversite mezunu annelerden; ortaokul mezunu annelerin üniversite mezunu annelerden anlamlı olarak daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu, Arabacıoğlu (2019) tarafından yapılan çalışmada anne eğitim düzeyine göre annelerin otoriter ebeveyn tutumlarının farklılaştığı bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Buna göre, eğitim düzeyi ilkokul olan annelerin otoriter ebeveyn tutumları eğitim düzeyi üniversite olan annelere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Bununla birlikte; annenin eğitim durumuna göre ebeveynlerin aşırı hoşgörülülük alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark vardır ($H(4)=15,62$; $p<.05$). Anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu ortaya koyan Bonferroni düzeltmeli Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre okuryazar olmayanların (sıra ort.=329,46) aşırı hoşgörülülük olma puanları üniversite mezunlarına (sıra ort.=191,94) göre ve ortaokul mezunlarının (sıra ort.=256,07) aşırı hoşgörülülük olma puanları üniversite mezunlarına (sıra ort.=191,94) göre anlamlı olarak daha yüksektir. Araştırma bulgusuna benzer olarak Döker (2020) araştırma bulgularımıza benzer olarak annelerin eğitim durumu ile izin verici tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Anlamlı farkın olduğu baskıcı-otoriter tutum alt ölçeği içeriği incelendiğinde; bu tutumun temel niteliğinin çocuğa karşı gösterilen baskı ve hiçbir açıklama yapılmaksızın konulan kurallar olduğu dikkat çekmektedir (Şendil, 2003; Akt. Yalnız, 2014). Bir diğer anlamlı fark yaratan alt ölçeğin ise; aşırı hoşgörülülük tutum olduğu dikkat çekmektedir. Bu tutum içeriğinde de aile-çocuk ilişkisinde sınırların ve kuralların belli olmaması ile ilgili bir durum söz konusudur. Bulgularda okuryazar olmayan annelerin hem aşırı hoşgörülük hem de aşırı otoriter alt boyutlarında daha yüksek puan ortalamalarına sahip olması durumu; her iki uç tutumlar çerçevesinde kararsızlık yaşadıklarını ve tutarsız anne baba tutumlarına kayan davranış örüntüleri sergiledikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu durumun da annelerin aldıkları eğitim düzeyinin düşmesine paralel olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 5. Ölçek Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Sonuçları

N=484	Gelişim	Koruma	Katılım	Demokratik	Baskıcı Otoriter	Aşırı Hoşgörülü
Yaşama r	0,370**	0,107*	0,480**	0,435**	0,167**	-0,044
Gelişim r		0,196**	0,521**	0,423**	0,011	-0,095*
Koruma r			0,256**	0,261**	0,091*	-0,012
Katılım r				0,562**	0,097*	-0,034
Demokratik r					0,276**	0,078
Baskıcı ve otoriter r						0,228**

**p<.01, *p<.05

Tablo 5 incelendiğinde korelasyon değerlerinin -0,095 ile 0,562 arasında değer aldığı görülmektedir. En yüksek ilişki katılım alt boyutu ile demokratik tutum arasında olup ($r=0,562$, $p<.01$), yaşama ile demokratik tutum alt boyutları ($r=0,435$, $p<.01$), gelişim ile demokratik tutum alt boyutları ($r=0,423$, $p<.01$) arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Araştırma bulguları; Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği katılım alt boyutu ile Anne Baba Tutum Ölçeği demokratik tutum alt boyutu arasında ($r=0,435$, $p<.01$) pozitif yönde, orta düzeyde, anlamlı ilişki olduğunu, Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği yaşama alt boyutu ile Anne Baba Tutum Ölçeği demokratik tutum alt boyutu arasında ($r=0,435$, $p<.01$) pozitif yönde, orta düzeyde, anlamlı ilişki olduğunu bununla birlikte; Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği Gelişim alt boyutu ile Anne Baba Tutum Ölçeği demokratik Tutum alt boyutu arasında ($r=0,423$, $p<.01$) pozitif yönde, orta düzeyde, anlamlı ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgular ışığında; Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği'nin katılım, yaşama ve gelişim alt boyutlarının ortak özellikleri incelendiğinde; ebeveynlerin çocuklarına sağladıkları demokratik bir ortam çerçevesinde aile içinde her türlü kararda görüş ve önerilerinin alındığı, tüm gelişim

alanlarını destekler nitelikte pek çok aktivite içinde yer almalarının desteklendiği ve aile içinde de gelişmelerinin bütüncül bir bakış açısıyla desteklendiği içerikler dikkat çekmektedir. Demokratik tutuma sahip anne babaların bulunduğu ailelerde; çocuğun birey olduğu kabul edilir ve ev ile ilgili kararlarda onun da fikri alınır, anne-baba çocuk arasında karşılıklı ve açık bir iletişim kurularak çocuğun bağımsızlığı desteklenir. Demokratik ortamlarda aile bireyleri arasında karşılıklı birbirine güven, saygı, sevgi, önemseme, hakkına özen gösterme, hoşgörülü olma gibi özellikler görülmektedir (Johnson, 2006; Weiten-Lloyd v.d., 2009; Kulaksızoğlu, 2009 Akt. İnal-Kızıltepe, Uyanık, Özşüer ve Can-Yaşar, 2013) Araştırmadan elde edilen bulgularda da katılım, yaşama ve gelişim alt boyutlarının demokratik tutum alt boyutu ile orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olması durumu; bu açıklama ile bağdaşmaktadır. Peterson-Badali , Morine, Ruck ve Solonim (2004) araştırmalarında çocukların annelerinin duyarlılığına ilişkin algıları ile çocukların hem bakım ve koruma hem de kendi kendine karar verme haklarına yönelik tutumları arasında olumlu ilişkili olduğunu bununla birlikte annelerin çocukların kendi kendine karar verme haklarına yönelik destekleri ile çocuklarının ailenin karar alma süreçlerine katılımları konusundaki görüşlerinin de ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Day, Peterson-Badali ve Ruck (2006) çalışmalarında çocukları tarafından yetkili ebeveyn olarak algılanan annelerin otoriter annelere oranla çocukların bakım haklarını daha fazla desteklediklerini ortaya koymuşlardır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik davranışları uygulama düzeyleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi ve etkili olabilecek faktörlerin ortaya konulması amacıyla yapılmıştır.

Araştırmada, ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetine göre ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin sonuçlarına bakıldığında kız ve erkek çocukların yaşama, gelişim, katılım alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı bununla birlikte koruma alt boyutu arasında anlamlı farklılık olduğu ve kız çocuğuna sahip olan ebeveynlerin koruma puanlarının erkek çocuğuna sahip olanların koruma puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmanın sonucunda, ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetine göre anne baba tutum ölçeği alt boyutlarına ilişkin sonuçlara bakıldığında kız ve erkek çocukların demokratik, baskıcı ve otoriter, aşırı hoşgörülü tutum puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın sonucunda annelerin eğitim durumlarının Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği gelişim ve katılım boyutlarının anne eğitim durumuna göre farklılaştığı, annelerin eğitim düzeyi arttıkça gelişim katılım haklarını uygulama düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bununla birlikte Anne Baba Tutum Ölçeği baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörülü tutum boyutu puanlarında anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmış ve annelerin eğitim düzeyi azaldıkça daha yüksek düzeyde hem aşırı hoşgörü hem de baskıcı ve otoriter tutumlara sahip olduklarını göstermiştir.

Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik davranışları uygulama düzeyleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki sonuçlarında; katılım boyutu ile demokratik tutum, yaşama boyutu ile demokratik tutum ve gelişim boyutu ile demokratik tutum arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir.

Araştırma bulgularından yola çıkılarak şu öneriler verilebilir;

- Bu çalışma ortaokula devam eden çocuğa sahip ebeveynlerle yürütülmüştür. Uygun ölçme araçları seçilerek farklı örneklerle de aynı içerikte çalışmaların yapılması ve bulguların karşılaştırılması,
- Ebeveynlere çocuk haklarının içeriği, önemi ve çocuklara sahip oldukları hakları tanımaları konusunda eğitimler verilmesi,
- Ebeveynlere çocukları ile sağlıklı ilişkiler geliştirebilmeleri ile ilgili olarak anne baba tutumları içeriğinde eğitimlerin verilmesi.

KAYNAKÇA

- Akyüz, E. (2020). Çocuk Hukuku, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Arabacıoğlu, B. (2019). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Okula Uyum Düzeyleri İle Ebeveyn Tutumları Ve Çocuğun Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Bursa.
- Aral, N., ve Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk hakları ve isitismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 5 (151), 27-54.
- Arslan, Ç. (2019). Çocuğu Ortaokula Devam Eden Ebeveynlerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Van.
- Atabey, D. (2017). Anasınıfına devam eden çocukların annelerinin anne tutumlarının incelenmesi (Çorum ili örneği). *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (1), 145-168.
- Aydoğdu, F., ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 569-585.
- Bağatarhan, B., ve Nazlı, S. (2013). Ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları*, 13 (31), 67-88.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Society for Research in Child Development*, 37 (4), 887-907.
- Baykal, T., (2008). Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Sosyal Politika Uygulamaları İçinde, Risk Grupları Üzerine Bir Değerlendirme. Doktora Tezi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Bedge, Z. (2015). Öğretmen Ve Ebeveyn Tutumlarının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Karabük.
- Buğday, G. ve Küçükkoğlu, A. (2017). 4. Sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ders kitabının çocuk katılım hakkı ilkelerine göre incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 2 (2), 61-81.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.
- Canabakan Koç, N. (2015) Okul Öncesi Dönem Adaptasyon Sürecinde Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu Geliştirmiş 48-66 Aylık Çocuklarda Ebeveyn Tutumlarının Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Çarıkcı, S. (2019). Çocuk Hakları Eğitimi Programı'nın İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Hakları Tutum Ve Farkındalıklarına Etkisi. Doktora Tezi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Çavuş, S. (2019). Ortaokul Öğrencilerinin Çocuk Hakları Kavramına İlişkin Bilişsel Yapılarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Konya.
- Dağ, H., Doğan, M., Sazak, S., Kaçar, A., Yılmaz, B., Doğan, A., ve Arıca, V. (2015). Çocuk haklarına güncel yaklaşım. *Cukurova Medical Journal*, 40(1), 1-5.

- Day, D. M., Peterson-Badali, M., & Ruck, M. D. (2006). The relationship between maternal attitudes and young people's attitudes toward children's rights. *Journal of Adolescence*, 29(2), 193–207.
- Döker, T. (2020). Dört- Altı Yaş Çocukların Sosyal Ve Oyun Davranışları İle Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Malatya.
- Erbay, E. (2019). Çocuk Hakları, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul.
- Esen- Çoban, A., ve Koyuncu- Şahin, M. (2020). Erken çocuklukta ana babalık ve çocuk yetiştirme. İçinde E. Akgün (Edt.), Türk kültüründe aile ve çocuk (ss. 43-66). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gander, M. J., ve Gardiner, H. W. (2004). *Çocuk ve ergen gelişimi* (Çev: B. Onur). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Gür, G. (2019). Ebeveynlerin, Öğretmenlerin Ve Yöneticilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüş Ve Uygulamaları. Yüksek Lisans Tezi. *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Aydın.
- İnal-Kızıltepe, G., Uyanık, Ö., Özsüer, S., & Can-Yaşar, M. (2013). 61–72 aylık çocukların demokratik tutum ve davranışlarının anne görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 173 (173), 227-244.
- Karatay, Z. (2019). Sivil Toplum Kuruluşlarının Çocuk Haklarının Korunması Ve Geliştirilmesinde Yeri: Çocuk Vakfı Örneği. Yüksek Lisans Tezi. *Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Giresun.
- Kaya, A., Bozaslan, H., ve Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 208-225.
- Kesayak, Y. (2018). Ailede Çocuk Haklarının Uygulanma Düzeyine İlişkin Ebeveyn Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. *Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kastamonu.
- Khoury-Kassabri, M., Ben-Arieh, A. (2009). School climate and children's views of their rights: A multi-cultural perspective among Jewish and Arab adolescents. *Children and Youth Services Review*, 31 (1), 97-103.
- Konuk, G. (2019). Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Çocuk Hakları Ve Çocuk Suçluluğu. Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü*, İstanbul.
- Kurt, G. (2012). Yataklı Sağlık Kuruluşlarında Çocuk İle İlgili Sağlık Hizmetlerinin Çocuk Hakları Sözleşmesine Uygunluğunun Ve Sağlık Profesyonellerinin Çocuk Hakları Konusundaki Farkındalık Ve Tutumlarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi*. Kırıkkale.
- Kurt, S. L. (2016) Çocuk haklarına ilişkin temel uluslararası belgeler ve Türkiye uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16 (36), 99-127.
- Maccallum, R. C., Widaman, K. F., Zhang, S. ve Hong, S. (1999). Sample size in factor analysis. *Psychological Methods*, 4(1), 84–99.
- Öğretir-Özçelik, A. D., ve Arslan, H. (2020). 3-5 yaş arası çocukların anne tutumlarının incelemesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (38), 18-30.

- Özdemir Doğan, G. (2017). Çocuk Hakları Eğitiminde Uzman Sınıf Öğretmenlerin Perspektifinden Etkili Çocuk Hakları Eğitimi: Anlayışlar Ve Uygulamalar. Yüksek Lisans Tezi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Gaziantep.
- Özyürek, A. (2018). Anne-baba çocuk yetiştirme tutumları ve üç farklı ölçek geliştirme çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (22), 659-676.
- Özyürek, A., Özkan, İ., Begde, Z., ve Yavuz, F. N. (2019). Çocuğu ilkokula devam eden ebeveynlerin çocuk yetiştirme görüş ve tutumları arasındaki ilişki. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(1), 323-340.
- Özyürek, A., ve Tezel-Şahin, F. (2017). Anne baba olmak ve anne babaların çocuk yetiştirme tutumları. İçinde T. Güler Yıldız (Edt.), Anne baba eğitimi (ss. 41-61). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özyürek, A., ve Tezel-Şahin, F. (2005). 5-6 Yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Peterson- Badali, M., Morine, S. L., & Slonim, N. (2004). Predictors of maternal and early adolescent attitudes toward children's nurturance and self-determination rights. *The Journal of Early Adolescence*, 24(2), 159-179.
- Shumba, A. (2003). Children's rights in schools: what do teachers know?. *Child Abuse Review*, 12(4), 251-260.
- Sümer, N., Gündoğdu-Aktürk, E., ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları Dergisi*, 13 (25), 42-59.
- Şanlı, D. (2007). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, İzmir.
- Şanlı, D., ve Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 31-48.
- Şenol, B. F., ve Karaca, H. N. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının benlik kavramı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (54), 1-19.
- Şölen, Y. (2020). 4-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Babaların Ebeveyn Tutumları Ve Yaşam Boyu Öğrenmelerinin Baba Eğitim Programına Katılım Durumuna Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston, MA: Pearson Publications.
- To, S., Helwig, C. C., & Yang, S. (2017). Predictors of children's rights attitudes and psychological well-being among rural and urban mainland chinese adolescents. *Social Development*, 26 (1), 185-203.
- Toksöz, E., (2010). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. *Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Tuna, C. (2020). Çocuk hakları sözleşmesinde çocuğa tanınan haklar. İçinde E. Hareket (Edt.), Disiplinlerarası yaklaşımlarla çocuk hakları (ss. 75-97). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Unicef (2004). Çocuk haklarına dair sözleşme.

https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDairSozlesme.pdf/
İndirilme Tarihi: 13.12.2020.

Unutkan- Polat, Ö. (2011). İnsan hakları, çocuk hakları ve eğitimi. İçinde A. Oktay (Edt.), Eğitim bilimine giriş (ss. 98-125). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Uçuş-Güldalı, Ş. (2019). Çocuk hakları eğitimi. İçinde R. Turan (Edt.), Öğretmen adayları ve öğretmenler için insan hakları ve demokrasi eğitimi (ss. 153-189). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Uçuş, Ş., ve Şahin, A. E. (2012). Çocuk hakları sözleşmesi'ne yönelik öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (1), 25-41.

Uzunel, A. (2016). Lise Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumları İle Mükemmeliyetçi Öz-Sunum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Kocaeli İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.

Yalnız, A. (2014). Algılanan Anne Baba Tutumları, Kendini Sabotaj Ve Öz-Yeterlik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Sakarya.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004) . Spss uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri, Ankara, Detay Yayıncılık.

Yıldız, S. A. (2004). Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi*, 6 (3-4), 131-150.

Yurtsever, M. (2009). Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi Ve Anne Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.